

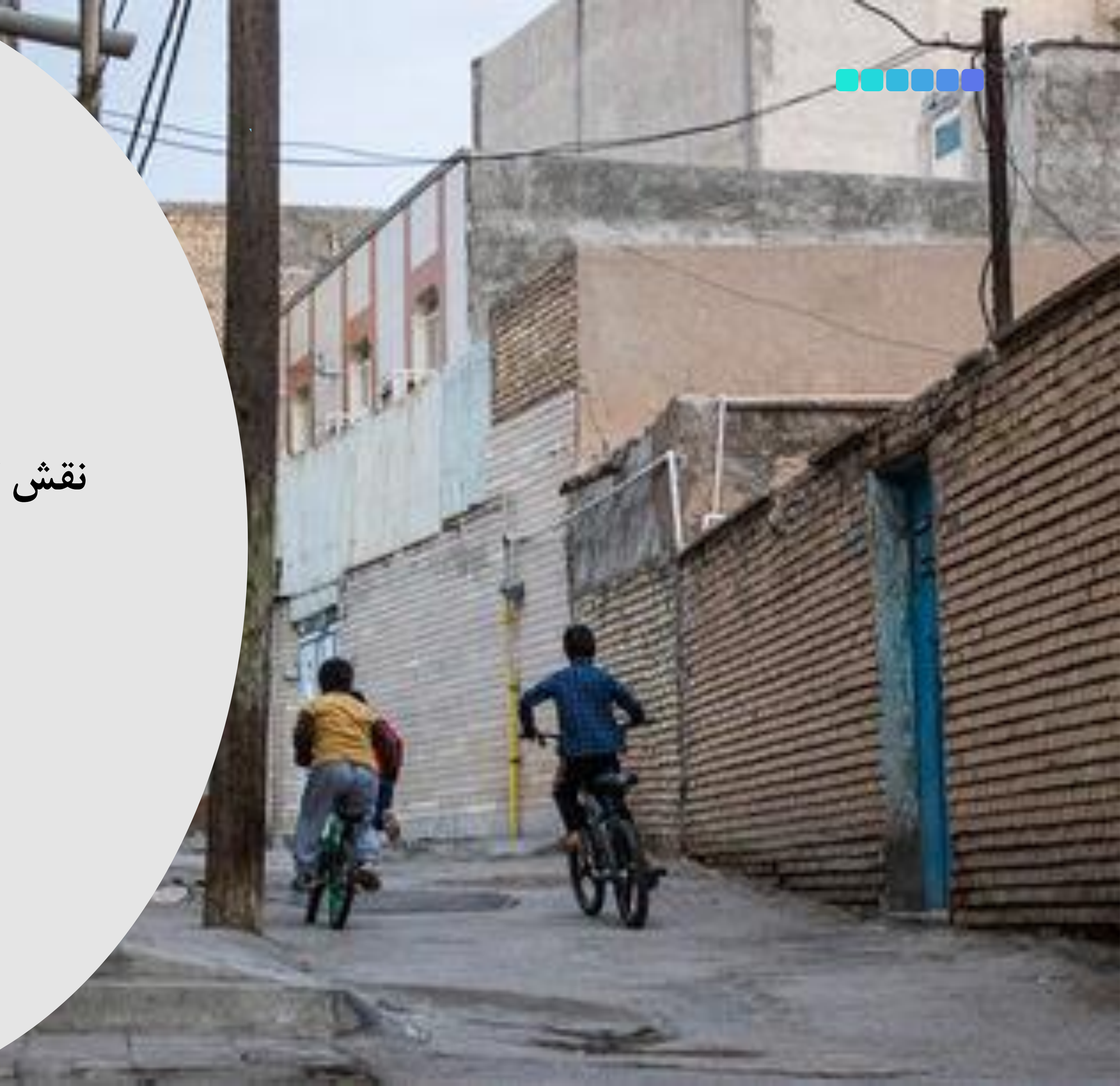
نشست بیست و یکم:

نقش گروه های خاص در بهسازی بافت ناکارآمد شهری
زنان، کودکان، جوانان و سالمندان

دکتر نوید سعیدی رضوانی

Navidsaeidirezvani@yahoo.com

۲۲ مرداد ۱۴۰۳

بیان مساله

فرآیند **نوسازی** و **بهسازی بافت‌های شهری** به دلیل پیچیدگی و تعدد مراحل و اجزای آن، نیازمند توجه دقیق به هر یک از عناصر تشکیل‌دهنده است. اگر به این اجزا به‌طور جداگانه توجه نشود، ممکن است اهداف **کمی و کیفی** مورد نظر محقق نگردد و نتایج مطلوبی به‌دست نیاید. یکی از مسائل کلیدی در این زمینه، در نظر گرفتن تمامی **گروه‌های ذی‌نفع** در ابعاد مختلف فرآیند است.

معمولاً در این فرایند، توجه بیشتری به **مردان میانسال مالک** معطوف می‌شود، زیرا تصمیم‌گیری اصلی بر عهده آن‌هاست. با این حال، این تمرکز نباید منجر به بی‌توجهی به نقش و شأن سایر اقشار جامعه گردد. **مشارکت** و توجه به تمام گروه‌های اجتماعی نه تنها موجب تسهیل فرآیند و اتخاذ تصمیمات منطقی‌تر می‌شود، بلکه می‌تواند **رضایت** بیشتری را به دنبال داشته و سرعت بهسازی را افزایش دهد.

بیان مساله

گروه‌هایی که در این فرآیند باید مورد توجه ویژه قرار گیرند؛ شامل **کودکان، جوانان، بانوان، سالمندان، کم‌توانان جسمی و حرکتی، و اتباع** می‌باشند. کودکان به دلیل **سن کم** و نیازهای خاص خود به توجه و حمایت بیشتری نیاز دارند. طبق تعریف یونیسف، این گروه حدود ۳۰ درصد از جمعیت کشور را تشکیل می‌دهد و سرمایه‌گذاری در سلامت و آموزش آن‌ها می‌تواند به آینده‌ای روشن‌تر و جامعه‌ای پایدارتر منجر شود. سالمندان نیز نیازمند محیط‌هایی هستند که **امنیت، راحتی و امکان مشارکت فعال** در زندگی اجتماعی را فراهم کند. تحقیقاتی در زمینه شهرهای دوستدار سالمند نشان می‌دهد که ایجاد چنین محیط‌هایی می‌تواند کیفیت زندگی سالمندان را به‌طور قابل توجهی بهبود بخشد و به‌عنوان الگویی برای دیگر مناطق شهری مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین، اصلاح فرآیند نوسازی و بهسازی نیازمند **نیازسنجی دقیق** از تمامی گروه‌های اجتماعی و توجه به خواسته‌ها و نیازهای آن‌ها در بهسازی مسکن و احیای فضای شهری است.

اهداف

- ◀ **• توجه به تمامی گروه‌های اجتماعی:** شناسایی و بررسی نیازها و نقش گروه‌های مختلف اجتماعی، از جمله کودکان، بانوان، سالمندان، کم‌توانان جسمی و حرکتی، و اتباع، به‌طور جامع در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌های شهری.
- ◀ **• افزایش مشارکت اجتماعی:** تشویق و تسهیل مشارکت فعال تمامی گروه‌های اجتماعی در فرآیند نوسازی، به منظور بهبود کیفیت تصمیم‌گیری و ایجاد توافق و رضایت عمومی.
- ◀ **• کاهش نابرابری‌ها:** حمایت و حفاظت از گروه‌های آسیب‌پذیر به‌منظور کاهش نابرابری‌های اجتماعی و افزایش فرصت‌های برابر در جامعه.
- ◀ **• پشتیبانی از تصمیم‌گیری‌های بهتر:** تحلیل نیازها و خواسته‌های گروه‌های مختلف اجتماعی برای اتخاذ تصمیمات منطقی‌تر و مؤثرتر در بهسازی مسکن و احیای فضای شهری.

اهداف

- ◀ **تسريع فرآيند نوسازى:** بهره‌بردارى از مشاركت و رضايت گروه‌هاى مختلف براى تسريع در فرآيند نوسازى و بهبود كارايى و اثربخشى اقدامات بهسازى.
- ◀ **ايجاد الگويى پايدار:** توسعه و پياده‌سازى مدل‌هاى بهسازى و نوسازى كه بتوانند به‌عنوان الگوهاى براى ديگر مناطق شهرى مورد استفاده قرار گيرند و به پايدارى اجتماعى و اقتصادى كمك كنند.
- ◀ **ارتقاء كيفيت زندگى:** ايجاد محيط‌هاى مناسب براى گروه‌هاى خاص مانند سالمندان و کودکان، با هدف افزايش امنيت، راحتى و امكان مشاركت فعال در زندگى اجتماعى و بهبود كيفيت زندگى آن‌ها.

مشارکت

مشارکت: به معنای دخالت فعال و مؤثر افراد و گروه‌های مختلف در فرآیندهای برنامه‌ریزی و اجرای پروژه‌ها است. بر اساس تحلیل نظام‌مند ابعاد و شاخص‌های مشارکت مردمی در نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده شهری، مشارکت مردمی به‌عنوان یک عنصر کلیدی شناخته می‌شود که شامل ابعاد مختلفی از جمله؛

- ۱- همکاری در تصمیم‌گیری‌ها،
- ۲- نظارت بر اجرای پروژه‌ها،
- ۳- ارائه پیشنهادات و بازخوردها، است.

این فرآیند به‌طور مؤثر، به تسهیل پروژه‌های بهسازی کمک کرده و تضمین می‌کند که پروژه‌ها با نیازها و خواسته‌های واقعی جامعه هماهنگ باشند (سامانی نژاد و همکاران، ۱۴۰۲).

Partnership

• پنج نقش مشارکت •

برخی محققان مانند اسکینر (۱۹۹۳) برای مشارکت کامل محلی در برنامه نوسازی ۵ نقش را پیشنهاد می کنند که عبارتند از:

- ۱- به عنوان بهره مندان از برنامه و استفاده کنندگان از خدمات
- ۲- به عنوان مشاوران و نمایندگان افکار عمومی اجتماع محلی
- ۳- به عنوان منبع فعالیت عمومی اجتماع محلی
- ۴- به عنوان منبع تفویض برنامه های نوسازی
- ۵- به عنوان شرکای بالقوه بلند مدت در نوسازی

با تحلیل مبادله قدرت و مشاهده ۵ نقش پیشنهادی اسکینر می توان ارزیابی از سطح مشارکت اجتماع محلی در هر برنامه را انجام داد.

تکنیک های ارتقای مشارکت عمومی

تکنیک های ارتقای مشارکت عمومی در فرآیندهای شهری و اجتماعی از منابع مختلف، شامل روش ها و راهبردهای متنوعی است که می تواند به افزایش مشارکت مردم در تصمیم گیری ها و اجرای پروژه ها کمک کند. در زیر چند تکنیک مهم بر اساس مطالعات مختلف ارائه می شود:

۱- آموزش و توانمندسازی

آموزش به مردم درباره اهمیت مشارکت و فرآیندهای تصمیم گیری، یکی از تکنیک های اساسی برای افزایش مشارکت عمومی است. این آموزش می تواند از طریق کارگاه ها، سمینارها، و دوره های آموزشی انجام شود. (Arnstein, 1969)

۲- تشکیل گروه های مشورتی محلی

ایجاد گروه های مشورتی متشکل از نمایندگان محلی، مانند شوراهای محله، که بتوانند نظرات و خواسته های جامعه را به مسئولین منتقل کنند. این تکنیک به مردم امکان می دهد تا به صورت مستقیم در تصمیم گیری ها مشارکت داشته باشند (Innes & Booher, 2004)

۳- برگزاری جلسات عمومی و شنود نظرات

برگزاری جلسات عمومی که در آن ها مردم می توانند به صورت آزادانه نظرات و پیشنهادات خود را مطرح کنند، یک راهکار مهم برای جلب مشارکت عمومی است. این جلسات می توانند به شفافیت فرآیندهای تصمیم گیری کمک کنند. (Forester, 1999)

۴- استفاده از رسانه های دیجیتال و شبکه های اجتماعی

استفاده از پلتفرم های آنلاین و شبکه های اجتماعی برای اطلاع رسانی، جمع آوری نظرات و پیشنهادات، و تعامل با جامعه، یکی از روش های نوین برای افزایش مشارکت عمومی است (Bryson et al., 2013)

۵- پویش های مردمی (Campaigns)

سازماندهی پویش های مردمی برای جلب توجه به مسائل خاص و تشویق مردم به مشارکت فعال در فرآیندهای تصمیم گیری و اجرایی (Mossberger et al., 2008)

• نردبان مشارکت •

نردبان مشارکت **ویلکاکس** که در سال ۱۹۹۹ توسط دیوید ویلکاکس ارائه شده است، یک مدل نظری برای درک سطوح مختلف مشارکت عمومی در فرآیندهای تصمیم‌گیری و پروژه‌های اجتماعی است. این نردبان مشابه نردبان مشارکت آرنشتاین است که در سال ۱۹۶۹ ارائه شده بود، اما ویلکاکس آن را با تمرکز بیشتری بر همکاری و شراکت به روز کرد.

• نردبان مشارکت •

نردبان ویلکاکس پنج سطح مختلف از مشارکت را تعریف می کند که به ترتیب از پایین به بالا عبارتند از:

- ۱- اطلاع رسانی Information
- ۲- مشاوره Consultation
- ۳- تصمیم گیری با همدیگر Joint Decision-Making
- ۴- همکاری Collaboration
- ۵- حمایت از ابتکارات فردی در اجتماع محلی Support for Individual Initiatives in the Local Community

• بودجه ریزی مشارکتی •

بودجه ریزی مشارکتی فرایندی است که در آن طیفی از ذینفعان به بحث، تجزیه و تحلیل و اولویت بندی و پایش تصمیمات در مورد هزینه‌های عمومی و سرمایه گذاری ها می پردازند. ذینفعان شامل مردم عادی، گروه های فقیر و آسیب پذیر از جمله زنان، جامعه مدنی، بخش خصوصی نمایندگان انجمن ها و مجلس و نمایندگان سازمان های کمک کننده می باشند (بانک جهانی، ۱۳۹۵: ۲۲۱). بودجه ریزی مشارکتی به وسیله بودجه ریزان مشارکتی و دانشگاهیان توسعه پیدا کرده و به عنوان یک ابزار مهم برای حکمروایی جامع و پاسخگو تبدیل شده است. این شیوه بودجه ریزی به اشکال مختلف در بسیاری از کشورهای در سرتاسر جهان به اجرا درآمده است. از طریق بودجه ریزی مشارکتی، در مرحله اول شهروندان این فرصت را به دست می آورند تا از عملکردهای اجرایی دولت دانش کسب کنند، تحت تأثیر سیاست های دولت قرار می گیرند و دولت را پاسخگو نگه می دارند. به هر حال فرایندهای بودجه ریزی مشارکتی همچنین امکان ریسک به وسیله گروه های ذینفع برمی انگیزاند (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۷).

• بودجه ریزی مشارکتی •

بودجه ریزی مشارکتی در سه مرحله مختلف در مدیریت هزینه های عمومی و به شرح زیر انجام می شود:

الف) تنظیم و تجزیه و تحلیل بودجه

در این مرحله شهروندان تخصیص و توزیع بودجه را بر اساس اولویت هایی که بر اساس فرایند تشخیص مشارکتی فقر شناسایی کرده اند، گزینه های مختلف بودجه را تنظیم و پیشنهاد توزیع اعتبارات را در رابطه با تعهدات سیاسی دولت و دغدغه های اعلام شده و اهداف تنظیم می کنند.

ب) پیگیری و پایش هزینه ها

در این مرحله شهروندان پیگیری می کنند که آیا هزینه های عمومی صرف شده با تخصیص های پیش بینی شده در بودجه مطابقت دارد یا نه و در مرحله بعد جریان منابع را در نهادهای مسئول برای عرضه کالاها و خدمات پیگیری می کنند.

ت) پایش عرضه کالاها و خدمات عمومی

در این مرحله شهروندان کیفیت کالاها و خدمات عرضه شده توسط دولت را در رابطه با هزینه های صرف شده توسط دولت برای عرضه این کالاها و خدمات پایش می کنند. این فرایند شبیه کارت های گزارش شهروندی یا کارت های امتیاز است.

بودجه ریزی مشارکتی

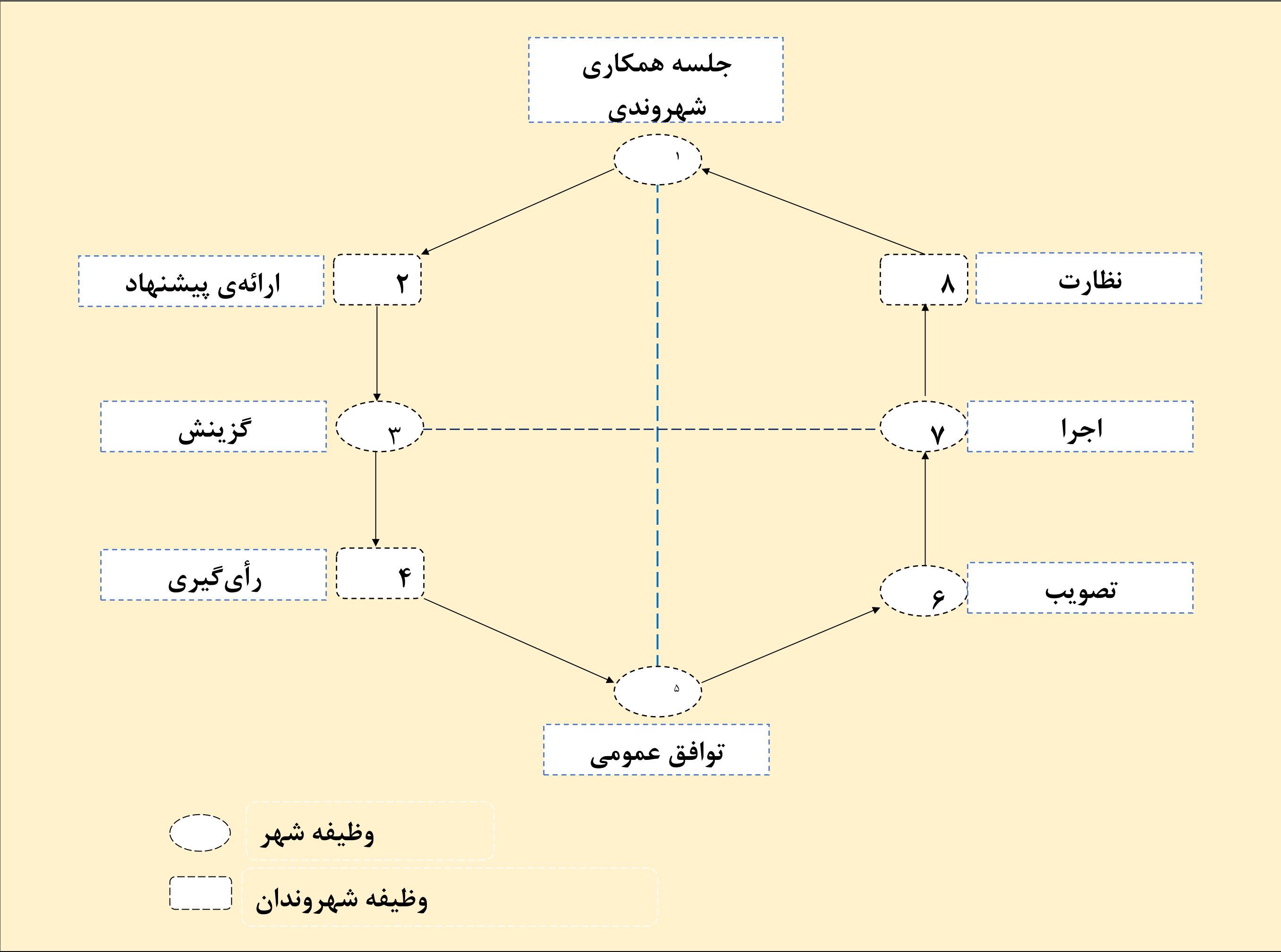
انواع برنامه‌های بودجه‌ریزی مشارکتی

بودجه‌ریزی مشارکتی دو مسیر اصلی دارد.

مسیر اول «عملیات عمومی بودجه‌ریزی مشارکتی» که بر روی پروژه‌های عملیاتی عمومی خاص تمرکز دارد که دامنه آن از پیاده‌روسازی در خیابان‌های خاص تا ساختمان‌سازی مراکز مراقبت روزانه در نوسان است. سپرده‌گذاران این مرحله امکان مشارکت شهروندان را می‌بینند، چراکه این مرحله توزیع منابع پروژه‌های خاص را باهم درگیر می‌کند.

مسیر دوم «بودجه‌ریزی مشارکتی موضوعی» که بر روی سیاست‌های هزینه‌ای عمومی تمرکز دارد. این سیاست‌ها بر روی روندهای کلی تراز قبیل تخصیص هزینه‌های اضافی برای نوع خاصی از برنامه‌های مراقبت سلامت تمرکز دارند. (Wampler, 2007)

گام های بودجه ریزی مشارکتی

ماخذ: سعیدی رضوانی و همکاران، ۱۳۹۷

بودجه ریزی مشارکتی

تجربه بودجه‌ریزی مشارکتی در **پورتو آلگره پورتو آلگره**، شهری با نزدیک به ۱.۵ میلیون نفر جمعیت در برزیل، در اواخر دهه ۱۹۸۰ پس از دوره دیکتاتوری و گذار به دموکراسی، سیستم بودجه‌ریزی مشارکتی را به اجرا درآورد. حزب کارگران، که در انتخابات پیروز شده بود، با محدودیت‌های سیاسی مواجه شد و برای پیشبرد برنامه‌های خود، به پیاده‌سازی بودجه‌ریزی مشارکتی روی آورد. در این سیستم، شهر به مناطق مختلف تقسیم شد و هر منطقه دارای انجمن‌های بودجه‌ریزی مشارکتی شد. این انجمن‌ها مسئول پیشنهاد و رأی‌گیری درباره پروژه‌های بودجه‌ای هستند. ساکنان می‌توانند در این انجمن‌ها شرکت کنند و نظرات خود را ارائه دهند. پس از تصویب، نمایندگان این انجمن‌ها به شورای کل بودجه شهر می‌پیوندند تا بودجه نهایی تدوین و تصویب شود. این روش از اوایل دهه ۱۹۹۰ در پورتو آلگره مؤثر بوده و موجب افزایش مشارکت عمومی و هدایت مخارج به سمت نیازهای فقرا و محرومان شد. تجربه پورتو آلگره به الگویی برای بیش از هزار شهر در سراسر جهان تبدیل شده است و نمونه‌ای از موفقیت دموکراسی محلی در عمل است.

مشارکت در بودجه‌ریزی در گردهمایی‌های شهروندی متناسب با نیاز جوانان

بودجه ریزی مشارکتی

مشارکت در بودجه ریزی در گردهمایی های شهروندی

ساکنان می توانند در این **انجمن ها** شرکت کنند و نظرات خود را ارائه دهند. پس از تصویب، نمایندگان این انجمن ها به شورای کل بودجه شهر می پیوندند تا بودجه نهایی تدوین و تصویب شود. این روش از اوایل دهه ۱۹۹۰ در **پورتو آلگره** مؤثر بوده و موجب افزایش مشارکت عمومی و هدایت مخارج به سمت نیازهای فقرا و محرومان شد. تجربه پورتو آلگره به الگویی برای بیش از هزار شهر در سراسر جهان تبدیل شده است و نمونه ای از موفقیت دموکراسی محلی در عمل است.

بودجه ریزی مشارکتی

تجربه موفق بودجه‌ریزی مشارکتی در **ریو دژانیرو ریو**

مشارکت فعال جامعه محلی می‌تواند نقش کلیدی در نوسازی بافت‌های فرسوده ایفا کند. در این شهر، ساکنان به طور مستقیم در طراحی و اجرای پروژه‌های بهسازی، به ویژه در مناطق فقیر و صعب‌العبور، مشارکت داشتند. احداث تله‌کابین در این مناطق، علاوه بر بهبود حمل‌ونقل و دسترسی، موجب جذب گردشگران و رشد اقتصادی شد. این تجربه موفق می‌تواند الگویی الهام‌بخش برای دیگر شهرها باشد

بودجه ریزی مشارکتی

در **ریو دژانیرو**، مشارکت شهروندان در فرآیند **نوسازی** بافت‌های فرسوده نقشی اساسی و حیاتی ایفا کرده است. این مشارکت نه تنها به افزایش کیفیت زندگی ساکنان منجر شد، بلکه باعث شد پروژه‌ها با توجه به نیازهای واقعی مردم و با دقت بیشتری اجرا شوند. ساکنان محلی با شرکت در جلسات مشورتی و همکاری در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با پروژه‌ها، به طور مستقیم در طراحی و اجرای پروژه‌های بهسازی مشارکت داشتند. این رویکرد باعث تقویت **حس تعلق** به جامعه و افزایش رضایت عمومی شد و نمونه‌ای از چگونگی استفاده از ظرفیت‌های محلی برای بهبود شرایط زندگی و **توسعه پایدار** در مناطق شهری ارائه کرد. تجربه مشارکت شهروندان در ریو دژانیرو نشان می‌دهد که همکاری و همراهی مردم می‌تواند به بهبود کیفیت و موفقیت پروژه‌های نوسازی کمک شایانی کند.

• نقش مشارکت زنان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

نقش مشارکت زنان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

مشارکت زنان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و می‌تواند تأثیرات مثبت و قابل توجهی بر موفقیت این پروژه‌ها داشته باشد. زنان به عنوان یکی از گروه‌های کلیدی در جامعه، نقش مهمی در طراحی، اجرا و نظارت بر پروژه‌های شهری دارند.

اهمیت مشارکت زنان: تأثیرات اجتماعی و اقتصادی: مشارکت زنان در فرآیند نوسازی می‌تواند به بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی مناطق کمک کند. زنان به دلیل مسئولیت‌های خانوادگی و تجربه‌های خاص خود، اغلب دیدگاه‌های منحصر به فردی درباره نیازهای جامعه دارند که می‌تواند به طراحی و اجرای پروژه‌های مؤثرتر منجر شود.

تقویت شمولیت و انصاف: شامل کردن زنان در فرآیندهای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی به افزایش شمولیت و انصاف در نوسازی شهری کمک می‌کند. تحقیقاتی که در زمینه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی انجام شده است، نشان می‌دهد که پروژه‌هایی که در آن‌ها زنان به طور فعال مشارکت دارند، به طور کلی نتایج بهتری در زمینه بهبود کیفیت زندگی و افزایش رضایت اجتماعی داشته‌اند.

افزایش کارایی پروژه‌ها: زنان به‌ویژه در زمینه‌های مرتبط با بهداشت، آموزش، و مسائل خانوادگی می‌توانند بینش‌های ارزشمندی ارائه دهند که به بهبود کیفیت پروژه‌های نوسازی کمک می‌کند. مشارکت آن‌ها می‌تواند به اجرای بهتر برنامه‌ها و رسیدن به اهداف پروژه کمک کند.

تجربه مشارکت زنان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

۱- **در منطقه ماداریپور، بنگلادش** زنان به مرور زمان توانسته‌اند با حضور فعال در تصمیم‌گیری‌های محلی و مشارکت در پروژه‌های بهسازی و توسعه، نقش مؤثری در بهبود شرایط زندگی خود و دیگران ایفا کنند. مشارکت آنان در سیاست، نه تنها به تقویت حقوق و فرصت‌های اجتماعی و اقتصادی آنان کمک کرده، بلکه به ارتقای سطح آگاهی و مشارکت آنان در فرآیندهای تصمیم‌گیری نیز منجر شده است (Rashid & Islam, 2023)

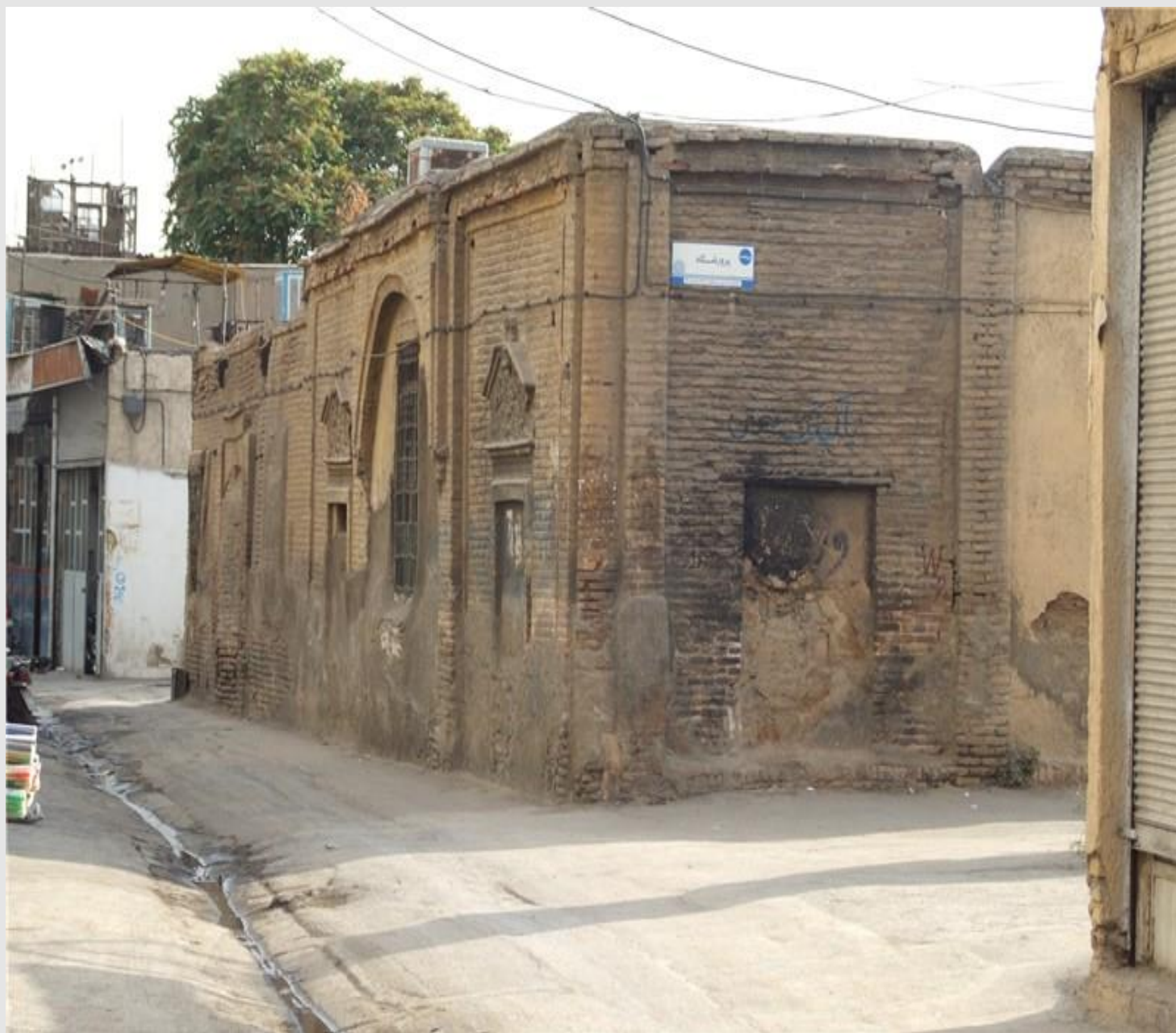

بافت فرسوده شیراز

۲- **زنان ساکن بافت‌های فرسوده شیراز** نقش مهمی در بهسازی و نوسازی این مناطق دارند. مشارکت آن‌ها به بهبود شرایط مسکن، افزایش امنیت خانواده‌ها، و دسترسی بهتر به امکانات رفاهی کمک کرده است. این تحقیق تأکید می‌کند که مشارکت فعال زنان در تصمیم‌گیری‌های محلی می‌تواند به موفقیت پروژه‌های نوسازی شهری کمک کند (موحد، ۱۳۹۳).

تجربه مشارکت زنان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

بافت فرسوده همدان

۳- در **همدان**، تجربه‌های موفق در زمینه **کاهش تولید پسماند** از طریق مشارکت شهروندان به خصوص زنان خانه دار به ثبت رسیده است. یکی از نمونه‌های برجسته این مشارکت، برنامه‌های گسترده آگاه‌سازی و آموزش مردم درباره تفکیک پسماندها از مبدا بوده است. در این برنامه‌ها، شهروندان ترغیب شده‌اند که به صورت فعالانه در کاهش تولید پسماندها و تفکیک آنها شرکت کنند. این اقدامات منجر به بهبود مدیریت پسماند شهری و کاهش اثرات زیست‌محیطی آن شده است.

• نقش مشارکت زنان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

مطالعات و تجربیات:

پروژه‌های جهانی: در پروژه‌های نوسازی شهری در کشورهای مختلف، مانند پروژه‌های توسعه شهری در **هند** و **بنگلادش**، دیده شده است که مشارکت زنان بهبودهای قابل توجهی در زمینه‌های مختلف از جمله بهبود زیرساخت‌ها و خدمات اجتماعی به همراه داشته است

تجربه‌های محلی: در بسیاری از پروژه‌های نوسازی محلی، زنان به عنوان مشارکت‌کنندگان فعال در مراحل مختلف طراحی و اجرا، نقش کلیدی ایفا کرده‌اند و توانسته‌اند به نیازهای خاص خانواده‌ها و جامعه پاسخ دهند

مشارکت زنان نه تنها به افزایش عدالت اجتماعی و اقتصادی کمک می‌کند بلکه باعث بهبود کارایی و موفقیت پروژه‌های نوسازی و بهسازی بافت‌ها می‌شود. توجه به نیازها و دیدگاه‌های زنان می‌تواند به دستیابی به نتایج مثبت‌تر و پایدارتر در این پروژه‌ها کمک کند.

• تعاونی زنان در بافت‌های فرسوده بنگلادش: ابتکار محمد یونس برای توانمندسازی اقتصادی

Muhammad Yunus
محمد یونس؛ اقتصاد دان بنگلادشی

محمد یونس، اقتصاددان بنگلادشی و برنده جایزه نوبل صلح، با تأسیس «**بانک گرامین**» در بنگلادش، نقش مهمی در بهبود **وضعیت زنان در بافت‌های فرسوده** و فقیرنشین این کشور ایفا کرد. او با ایجاد یک **تعاونی** برای زنان، به آن‌ها امکان دسترسی به وام‌های خرد و منابع مالی داد تا بتوانند کسب‌وکارهای کوچک خود را راه‌اندازی کرده و به بهبود شرایط زندگی خود کمک کنند. این اقدام نه تنها به **توانمندسازی اقتصادی** زنان منجر شد، بلکه به افزایش خودکفایی و **مشارکت اجتماعی** آن‌ها نیز کمک کرد.

نمونه ای از بافت ناکارآمد بنگلادش

چالش‌های مشارکت زنان در نوسازی شهری: بررسی نابرابری‌های جنسیتی و موانع تصمیم‌گیری

بسیاری از زنان در محلات مشارکت دارند اما مشارکت آنها اغلب به صورت نامتناسبی در اجتماع محلی بازنمایی میشود. این مساله به این معنی است که آنها علی‌رغم مشارکت در اجتماع محلی فاقد قدرت تاثیر گذاری در تصمیم‌گیری‌ها هستند اگر چه فرصت‌هایی برای توانمندی شخصی زنان ارایه میگردد و افزایش اعتماد به نفس مهارت‌ها و شبکه‌های اجتماعی زنان صورت میگیرد. مداخله زنان در اجتماع محلی هنوز به شکل واقعی نبوده بلکه مداخله‌ای صوری است مساله اصلی در مورد مداخله زنان نتایج و خروجی‌های فرایند‌های مداخله آنها در اجتماع محلی است، نقش حیاتی زنان در تقویت و توسعه انسجام و یکپارچگی اجتماعی از جمله زمینه‌های ورود ملاحظات جنسیتی به برنامه‌های نوسازی شهری است زنان و مردان الگوهای زندگی روزمره متفاوتی دارند و نیازهای متفاوت آنها انعکاسی از تفاوت‌های نقش جنسیتی آنها است مهمترین موضوعات و اقدامات نوسازی مانند **حمل و نقل**، **اشتغال**، **آموزش**، **مسکن**، **بهداشت** و درمان و طراحی محیط دارای ملاحظات جنسیتی مهمی است.

چالش‌های مشارکت زنان در نوسازی شهری: بررسی نابرابری‌های جنسیتی و موانع تصمیم‌گیری

به عنوان مثال **زنان** بیشتر از مردان با **وسایل نقلیه عمومی** رفت و آمد میکنند و اغلب روابط آنها با بازار کار متفاوت از مردان است که این امر ناشی از **مسئولیت‌های خانوادگی** متفاوت زنان و مسئولیت‌های آنها در نگهداری از **کودکان** است گروه‌های اجتماع محلی اغلب بوسیله زنان تشکیل میشوند در حالیکه تصمیم‌گیری‌ها بیشتر بوسیله مردان انجام میشود و زنان با موانع خاصی برای مداخله در برنامه‌های نوسازی مواجه هستند که ناشی از **نقش‌های جنسیتی** آنها است. علی‌رغم تاکید فزاینده بر ادغام یا شمول اجتماعی جنسیت همچنان در سیاست‌های نوسازی در حاشیه قرار دارد.

• موانع مشارکت زنان •

در گزارش Quality Enhancement Cell که به بخشی اشاره دارد که در مؤسسات آموزشی و دانشگاه‌ها برای ارتقاء کیفیت آموزشی و اطمینان از استانداردهای بالا در فرآیندهای آموزشی و پژوهشی ایجاد شده است. که در سال ۲۰۲۲ برخی از موانع، سیستماتیک، ساختاری عملی و فردی را برای مشارکت زنان در برنامه‌های نوسازی مطرح کرده است.

۱- موانع سیستماتیک ساختاری

- پایین بودن منابع و بودجه‌های سازمان‌ها و ابتکارات موجود برای حمایت از ایجاد سازمان‌های زنانه
- ضعف حاکمیت محلی
- فقدان رویکردهای جنسیت محوره
- استفاده ناکافی از تحلیل‌های جنسیتی در همه بخش‌ها
- وجود فرضیاتی مبنی بر اینکه برابری جنسیتی تحقق یافته است
- موانع حضور و نمایندگی زنان در حاکمیت و بخش‌های تصمیم‌سازی

۲- موانع عملی

- فقدان نظام‌های مراقبت از کودکان
- نقش مراقبتی زنان
- شکل خاص زمانبندی جلسات و وقایع فرایند نوسازی
- چگونگی اجرای جلسات
- مشکلات حمل و نقل
- استفاده از زبان و اصطلاحات فنی کارشناسان نوسازی بدون توضیح آنها برای زنان در فعالیت‌های نوسازی اجتماع محلی
- فقدان عمومی حمایت از تضمین مشارکت کامل زنان

۳- موانع فردی

- فقدان اعتماد به نفس و خود باوری
- فقدان یا ناکافی بودن فهم مسایل نظام‌ها و غیره
- فقدان مهارت‌ها صلاحیت‌ها و آموزش‌ها (گزارش QEC، ۲۰۲۲)

QEC

Quality Enhancement Cell
Peshawar Model Schools

نقش مشارکت سالمندان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

سالمندان به عنوان یک گروه کلیدی در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها، نقش و جایگاه ویژه‌ای دارند که نباید نادیده گرفته شود. با توجه به افزایش جمعیت سالمندان و اهمیت نیازهای خاص آن‌ها، مشارکت این گروه در پروژه‌های شهری می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و ایجاد محیط‌های مناسب‌تر کمک کند.

اهمیت مشارکت سالمندان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

اهمیت مشارکت سالمندان:

تأمین نیازهای ویژه: سالمندان نیازهای خاصی از جمله دسترسی آسان به خدمات بهداشتی، حمل‌ونقل مناسب، و فضاهای عمومی مناسب دارند. مشارکت فعال سالمندان در فرآیند نوسازی می‌تواند به طراحی و اجرای پروژه‌هایی منجر شود که این نیازها را به‌خوبی برآورده کند (همکاران، ۱۴۰۲).

افزایش کیفیت زندگی: تحقیقات نشان می‌دهد که مشارکت سالمندان در فرآیند نوسازی و بهسازی می‌تواند به افزایش کیفیت زندگی آن‌ها کمک کند. به عنوان مثال، ایجاد فضاهای سبز و تسهیلات مناسب برای سالمندان در پروژه‌های شهری می‌تواند به بهبود رفاه و کاهش مشکلات جسمی و روحی آن‌ها منجر شود (سیدعلی‌پور و همکاران، ۱۴۰۱).

تقویت همبستگی اجتماعی: مشارکت سالمندان در تصمیم‌گیری‌ها و پروژه‌های نوسازی به تقویت همبستگی اجتماعی کمک می‌کند. این مشارکت باعث ایجاد حس تعلق و مشارکت فعال در جامعه می‌شود که می‌تواند به کاهش انزوای اجتماعی سالمندان کمک کند (زاهدی و همکاران، ۱۴۰۰).

تجربه مشارکت سالمندان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

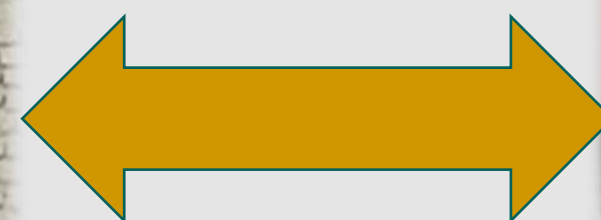
تجربه: میدان شهدا تهران و پیروزی تهران

تجربه: مقایسه قزوین و تهران

در مقایسه بافت‌های فرسوده قزوین و تهران از لحاظ سختی کار و میزان مشارکت، می‌توان گفت که تهران به دلیل تراکم جمعیت بالا، پیچیدگی‌های بروکراتیک، و هزینه‌های سنگین نوسازی، با چالش‌های بیشتری مواجه است. در مقابل، قزوین به دلیل جمعیت کمتر و ارتباط نزدیک‌تر بین مردم و مسئولین، مشارکت بیشتری را در پروژه‌های نوسازی بافت‌های فرسوده تجربه می‌کند. با این حال، هر دو شهر با موانع خاصی نظیر حفظ میراث تاریخی و کمبود بودجه روبه‌رو هستند که فرآیند نوسازی را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

بافت فرسوده قزوین

بافت فرسوده تهران

نقش مشارکت سالمندان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

نقش سالمندان در این فرآیند

۱- تأمین نیازهای ویژه: سالمندان نیازهای خاصی دارند که باید در فرآیند نوسازی و بهسازی لحاظ شود. نیاز به دسترسی آسان، طراحی مناسب فضاهای عمومی، و خدمات بهداشتی ویژه، از جمله این نیازها است. مطالعات نشان می‌دهد که مشارکت سالمندان در این فرآیند می‌تواند به شناسایی و برآورده کردن این نیازها کمک کند و طراحی فضاهای عمومی را به گونه‌ای هدایت کند که برای آن‌ها مناسب‌تر باشد.

۲- افزایش کیفیت زندگی: پروژه‌های نوسازی و بهسازی که به مشارکت سالمندان توجه دارند، می‌توانند به طور قابل توجهی کیفیت زندگی آن‌ها را بهبود بخشند. ایجاد فضاهای سبز، طراحی شهری شامل امکانات مناسب برای سالمندان، و بهبود دسترسی به خدمات اجتماعی، از جمله اقداماتی است که می‌تواند به افزایش رفاه و کاهش مشکلات جسمی و روحی سالمندان منجر شود.

نقش مشارکت سالمندان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

نقش سالمندان در این فرآیند

۳- تأمین نیازهای ویژه: سالمندان نیازهای خاصی دارند که باید در فرآیند نوسازی و بهسازی لحاظ شود. نیاز به دسترسی آسان، طراحی مناسب فضاهای عمومی، و خدمات بهداشتی ویژه، از جمله این نیازها است. مطالعات نشان می‌دهد که مشارکت سالمندان در این فرآیند می‌تواند به شناسایی و برآورده کردن این نیازها کمک کند و طراحی فضاهای عمومی را به گونه‌ای هدایت کند که برای آن‌ها مناسب‌تر باشد.

۴- افزایش کیفیت زندگی: پروژه‌های نوسازی و بهسازی که به مشارکت سالمندان توجه دارند، می‌توانند به طور قابل توجهی کیفیت زندگی آن‌ها را بهبود بخشند. ایجاد فضاهای سبز، طراحی شهری شامل امکانات مناسب برای سالمندان، و بهبود دسترسی به خدمات اجتماعی، از جمله اقداماتی است که می‌تواند به افزایش رفاه و کاهش مشکلات جسمی و روحی سالمندان منجر شود.

ساز و کارهای ابتکاری برای جلب مشارکت سالمندان در نوسازی شهری

ساز و کارها و ابتکارات زیر دربردارنده گستره ای از مشارکت کنندگان و انجمن ها است که برخی از شیوه های کلیدی که سالمندان میتوانند بر اساس آن در سیاست گذاری و تصمیم گیری در شهر نقش داشته باشند را نشان میدهد

- کمیسیون های تامین اجتماعی
- شرکای راهبردی محلی
- انجمن های محلی شهر
- خدمات تسهیل گری اجتماع محلی
- . تشکیل پانلی از شهروندان
- انجمن های داوطلبانه اجتماعات محلی
- نوسازی مسکن
- انجمن های بیماران و سلامتی
- انجمن های بازنگری خدمات ارائه شده به سالمندان
- انجمن های شهر سالم

• نمونه ای از مداخله سالمندان در نوسازی شهری انگلستان •

بیرمنگام

هیات مدیره مشارکتی سالمندان شهر بیرمنگام از رهبران سازمان های دولتی مسئول تامین مراقبت ،اجتماعی بهداشت و مسکن سالمندان به همراه بخش های خصوصی بخش داوطلبانه و شهروندان تشکیل شده است. این هیات مدیره هر سال سه بار با شوراهای تشکیل شده از سالمندان جلسه برگزار میکند هدف از این جلسات افزایش مسئولیت پذیری بین ارایه دهندگان خدمات دولتی و خود سالمندان است. هیات مدیره تعاونی های سالمندان همچنین با شورای شهر مرکز ملی خدمات بهداشتی NHS و هیات مدیره داوطلبانه منتخب اعضا و مدیران اجرایی NHS برای ایجاد اعتماد در بین سالمندان در ارتباط است. این هیات مدیره ساختارهای مشارکتی سالمندان را به عنوان یک امر مثبت در نظر گرفته و آن را الهام بخش خود برای بهبود خدمات رسانی به شهروندان سالمند بیرمنگام تلقی میکند (Siddall et al., 2021)

• نقش جوانان و نوجوانان در مشارکت و فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها •

نقش جوانان و نوجوانان: جوانان و نوجوانان به عنوان نسل آینده، در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها نقش‌های کلیدی دارند که می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی شهری و مشارکت اجتماعی کمک کند. مشارکت آن‌ها به دلایل زیر اهمیت دارد:

انرژی و خلاقیت: نوجوانان با انرژی و خلاقیت بالای خود می‌توانند ایده‌های نوآورانه‌ای را برای بهبود فضاهای عمومی و پروژه‌های نوسازی ارائه دهند. نظرات و پیشنهادات آن‌ها می‌تواند به توسعه طرح‌های شهری منطبق با نیازها و خواسته‌های جوانان کمک

آگاهی از نیازهای روز: نوجوانان به دلیل مواجهه با تغییرات سریع اجتماعی و فناوری، می‌توانند نمایندگان خوبی برای نیازهای جدید جامعه باشند. نظرات آن‌ها می‌تواند به طراحی فضاهایی که به روز و مطابق با استانداردهای جدید است، کمک کند

تقویت حس تعلق اجتماعی: مشارکت نوجوانان در فرآیند نوسازی می‌تواند به افزایش حس تعلق به جامعه و مسئولیت‌پذیری اجتماعی آن‌ها کمک کند. این مشارکت می‌تواند به کاهش مشکلات اجتماعی و افزایش تعاملات مثبت در جامعه منجر شود

آموزش و توانمندسازی: درگیر کردن نوجوانان در فرآیند نوسازی و بهسازی می‌تواند فرصتی برای آموزش آن‌ها درباره اهمیت مشارکت عمومی و فرآیندهای تصمیم‌گیری باشد. این تجربه‌ها می‌تواند به توانمندسازی آن‌ها برای فعالیت‌های اجتماعی و مدنی در آینده کمک کند.

تجربه: گروه‌های دوام ۱۲ تهران.

• نقش و وظایف گروه‌های دوام در مدیریت بحران محلات و بافت‌های شهری

گروه‌های دوام، گروه‌هایی از افراد در **محلات** یا **جوامع** مختلف هستند که برای مقابله با **بحران‌ها** و شرایط اضطراری ایجاد می‌شوند. این گروه‌ها معمولاً به منظور افزایش **تاب‌آوری اجتماعی** و کاهش اثرات منفی ناشی از بلایای طبیعی، بحران‌های انسانی، یا رویدادهای اضطراری دیگر تشکیل می‌شوند.

وظایف و مسئولیت‌های گروه‌های دوام شامل موارد زیر است:
آمادگی و آموزش: اعضای گروه‌های دوام آموزش‌های لازم را در زمینه‌های امداد و نجات، کمک‌های اولیه، مدیریت بحران و سایر مهارت‌های مرتبط دریافت می‌کنند. پشتیبانی از جامعه: این گروه‌ها در مواقع بحران به ارائه خدمات پشتیبانی به جامعه می‌پردازند، مانند توزیع مواد غذایی، کمک به تخلیه افراد، و ارائه اطلاعات ضروری به ساکنان.

ارتباط و هماهنگی: گروه‌های دوام با نهادهای دولتی، سازمان‌های غیرانتفاعی و سایر نهادهای مرتبط همکاری می‌کنند تا اقدامات لازم در زمان بحران به صورت هماهنگ و مؤثر انجام شود.
تاب‌آوری جامعه: یکی از اهداف اصلی گروه‌های دوام، تقویت تاب‌آوری جامعه در برابر بحران‌ها و کاهش آسیب‌پذیری در برابر رویدادهای اضطراری است.

گروهی از جوانان طرح دوام در شهر تهران

• نقش و جایگاه کودکان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

کودکان به عنوان یکی از گروه‌های مهم و آینده‌ساز جامعه، در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها نقش ویژه‌ای دارند. توجه به نیازها و خواسته‌های این گروه می‌تواند تأثیرات مثبتی بر بهبود کیفیت زندگی و طراحی محیط‌های شهری داشته باشد.

• نقش و جایگاه کودکان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها

در زیر، به جنبه‌های مختلف نقش کودکان در این فرآیند پرداخته شده است:

ایجاد محیط‌های مناسب برای بازی و یادگیری: طراحی و بهسازی فضاهای عمومی باید به گونه‌ای باشد که نیازهای کودکان را در نظر بگیرد. ایجاد پارک‌ها، زمین‌های بازی، و فضاهای آموزشی مناسب می‌تواند به توسعه اجتماعی و روانی کودکان کمک کند. مطالعات نشان می‌دهد که محیط‌های طراحی‌شده به نفع کودکان، می‌تواند به تقویت سلامت جسمی و روحی آن‌ها منجر شود (پروانی و همکاران، ۱۴۰۰).

افزایش امنیت و دسترسی: نوسازی شهری باید به گونه‌ای انجام شود که امنیت و دسترسی کودکان به فضاهای عمومی را تأمین کند. طراحی‌های شامل مسیرهای پیاده‌روی امن، کاهش ترافیک و ایجاد مناطق امن برای بازی کودکان، از جمله اقداماتی است که می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی کودکان کمک کند (رضایی و همکاران، ۱۴۰۱).

• نقش و جایگاه کودکان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌ها •

توجه به نیازهای خاص کودکان: نوسازی و بهسازی باید نیازهای خاص کودکان با شرایط ویژه مانند ناتوانی‌های جسمی یا ذهنی را نیز مد نظر قرار دهد. ایجاد فضاهای بازی و فعالیت‌های مناسب برای این گروه، می‌تواند به افزایش شمول و مشارکت کودکان با نیازهای ویژه در جامعه کمک کند (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۹).

تشویق به مشارکت در فرآیندهای طراحی: کودکان می‌توانند از طریق مشاوره و مشارکت در فرآیندهای طراحی و برنامه‌ریزی شهری، نظرات و ایده‌های خود را بیان کنند. این مشارکت می‌تواند به طراحی فضاهایی بپردازد که به‌طور مستقیم با نیازها و خواسته‌های آن‌ها هماهنگ باشد و به آن‌ها حس تعلق و اهمیت بدهد (احمدی و همکاران، ۱۴۰۲).

• شهر دوستدار کودک و نقش مشارکت در نوسازی و بهسازی •

شهر دوستدار کودک به شهری اطلاق می‌شود که در طراحی و برنامه‌ریزی‌های خود، نیازها و خواسته‌های کودکان را در اولویت قرار می‌دهد. این مفهوم شامل ایجاد محیط‌هایی است که به سلامت جسمی، روحی، و اجتماعی کودکان کمک کرده و بر اساس اصول طراحی مناسب برای کودکان، امنیت و دسترسی را تأمین می‌کند. در چنین شهرهایی، فضاهای عمومی به گونه‌ای طراحی می‌شود که شامل پارک‌ها، زمین‌های بازی، و مناطق آموزشی است که به کودکان امکان می‌دهد به‌طور ایمن و آزاد در آن‌ها فعالیت کنند.

• گروه‌های خاص: کم‌توانان جسمی حرکتی •

کم‌توانان جسمی حرکتی گروهی از افراد هستند که به دلیل محدودیت‌های جسمی و حرکتی نیازهای ویژه‌ای در طراحی و برنامه‌ریزی محیط‌های شهری دارند. این محدودیت‌ها شامل مشکلاتی همچون ناتوانی در حرکت، نیاز به استفاده از وسایل کمکی مانند ویلچر، و دشواری در دسترسی به فضاهای عمومی می‌شود. مشارکت این گروه‌ها در فرآیند نوسازی و بهسازی شهری می‌تواند تأثیرات مثبتی در ارتقاء کیفیت زندگی و دسترسی به خدمات داشته باشد.

• گروه‌های خاص: کم‌توانان جسمی حرکتی •

یکی از ابعاد کلیدی در این زمینه، مشارکت فعال **کم‌توانان جسمی حرکتی** در طراحی فضاهای عمومی است. این مشارکت به طراحان و برنامه‌ریزان شهری کمک می‌کند تا نیازهای واقعی این گروه‌ها را درک کنند و اقداماتی را انجام دهند که به بهبود دسترسی و استفاده از فضاهای شهری برای آن‌ها منجر شود. به عنوان مثال، طراحی پیاده‌روهای عریض، نصب رمپ‌های مناسب، و تأمین سرویس‌های بهداشتی قابل دسترس از جمله اقداماتی است که می‌تواند به راحتی و بهبود کیفیت زندگی کم‌توانان جسمی حرکتی کمک کند. علاوه بر این، توجه به نظرات و پیشنهادات کم‌توانان جسمی حرکتی در جلسات مشاوره و فرآیندهای تصمیم‌گیری، موجب ارتقاء احساس تعلق و رضایت این گروه‌ها از محیط‌های شهری می‌شود.

تجربه: نابین

ماخذ: (سعیدی‌رضوانی و دانش‌پور، ۱۳۹۱)

• نقش اتباع در مشارکت شهری •

اتباع خارجی، به ویژه افغان‌ها، در فرآیندهای نوسازی و بهسازی شهری می‌توانند تأثیرات قابل توجهی داشته باشند. یکی از جنبه‌های مهم این تأثیرات، ارتقای احساس امنیت و کیفیت زندگی در مناطق مختلف شهری است.

نقش اتباع در مشارکت شهری:

این گروه‌ها اغلب با مشکلاتی مانند عدم دسترسی به خدمات اجتماعی و مشکلات مرتبط با مسکن مواجه هستند. از طریق مشارکت فعال در پروژه‌های شهری، می‌توان به شناسایی و رفع این مشکلات کمک کرد و همچنین مشارکت اتباع در فرآیندهای نوسازی شهری می‌تواند به تقویت تعاملات اجتماعی و ارتقای همبستگی میان گروه‌های مختلف جامعه کمک کند. این تعاملات، به ویژه در شهرهای متنوع، به کاهش تبعیض و ایجاد حس تعلق به جامعه کمک می‌کند.

تجربه پاریس، اصالت بخشی

محله ای در پاریس

زندگی اتباع در بافت های فرسوده ایران

• جمع بندی •

نقش زنان: زنان علی‌رغم مشارکت فعال در اجتماع محلی، اغلب در تصمیم‌گیری‌ها و فرآیندهای کلیدی نوسازی نقش کم‌رنگ‌تری دارند. نقش حیاتی زنان در تقویت انسجام اجتماعی و ملاحظات جنسیتی در برنامه‌های نوسازی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، اما همچنان در حاشیه قرار دارد.

سالمندان: مشارکت سالمندان در پروژه‌های نوسازی می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی آن‌ها، تقویت همبستگی اجتماعی و استفاده از تجربیات و دانش آن‌ها منجر شود. تجربه‌های داخلی و جهانی نشان می‌دهد که مشارکت سالمندان می‌تواند تأثیرات مثبت قابل توجهی داشته باشد.

جوانان و نوجوانان: جوانان و نوجوانان در فرآیندهای نوسازی شهری به عنوان نیروی جوان و پویا نقش دارند. مشارکت آن‌ها به افزایش تعاملات اجتماعی، ارتقای آگاهی و توانمندی‌های آن‌ها و همچنین بهبود کیفیت فضاهای شهری منجر خواهد شد.

• جمع بندی •

کودکان: ایجاد شهرهای دوستدار کودک و توجه به نیازهای آنها در فرآیند نوسازی، باعث ارتقای کیفیت زندگی کودکان و ایجاد محیطی ایمن و مناسب برای رشد و توسعه‌شان می‌شود.

گروه‌های خاص: کم‌توانان جسمی حرکتی و سایر گروه‌های خاص نیز باید در فرآیندهای نوسازی و بهسازی شهری مورد توجه قرار گیرند. مشارکت این گروه‌ها در طراحی شهری به ایجاد محیطی دسترس‌پذیر و فراگیر کمک می‌کند.

اتباع: مشارکت اتباع در فرآیند نوسازی شهری می‌تواند به تقویت همبستگی اجتماعی و افزایش تعاملات فرهنگی منجر شود. توجه به نیازها و دیدگاه‌های این گروه در برنامه‌های نوسازی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

با تشکر از شما

- ۱- پروانی، م.، سمیعی، ر.، صالحی، ن. (۱۴۰۰). تأثیر طراحی فضاهای عمومی بر سلامت روان کودکان. نشریه برنامه‌ریزی شهری، ۱۲(۱)، ۲۵-۴۵.
- ۲- رضایی، ف.، وهاب‌زاده، ه.، رمضانی، م. (۱۴۰۱). تحلیل نیازهای امنیتی کودکان در فضاهای عمومی شهری. مجله معماری و شهرسازی، ۱۵(۲)، ۷۸-۹۲.
- ۳- کاظمی، س.، نادری، م.، بختیاری، ع. (۱۳۹۹). طراحی فضاهای بازی برای کودکان با نیازهای ویژه: چالش‌ها و راهکارها. نشریه توسعه شهری، ۱۱(۳)، ۵۵-۷۰.
- ۴- احمدی، ز.، قاسمی، ج.، نیکویی، ش. (۱۴۰۲). مشارکت کودکان در فرآیندهای طراحی شهری: بررسی تجربه‌های جهانی. مجله تحقیقات شهری، ۱۴(۴)، ۱۰۰-۱۱۵.
- ۵- سامانی نژاد، خداکریمیان گیلان، ندا، نیازی، محسن. (۱۴۰۱). تحلیل نظام‌مند ابعاد و شاخص‌های مشارکت مردمی در نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری با استفاده از روش فراترکیب. برنامه ریزی توسعه کالبدی، ۱۰(۱)، ۴۱-۵۸.
- ۶- سعیدی رضوانی، ن.، نوذری‌پور، ع.، تلخابی، ح.ر. (۱۳۹۷). بودجه‌ریزی مشارکتی، رویکردی نو در مدیریت مالی شهرها. در پنجمین همایش ملی معماری و شهرسازی در گذر زمان. دانشگاه بین‌المللی امام خمینی.
- ۷- موحد، خسرو. (۱۳۹۳). تعیین عوامل انگیزشی ساکنین بافت فرسوده شهر شیراز برای مشارکت در بهسازی و نوسازی آن. مدیریت شهری، ۱۳(۳۶)، ۲۲۳-۲۳۲.
- ۸- سعیدی رضوانی، نوید، اسدی، شایان. (۱۳۹۹). تدوین معیارهای طراحی فضای مشترک در مناطق مرکزی شهرها (مطالعه موردی: خیابان خیام شهر قزوین). فصلنامه پژوهشی شهرسازی و معماری هویت محیط، ۱(۲)، ۱-۲۱.
- ۹- سعیدی‌رضوانی، ن.، دانش‌پور، ح.ر. (۱۳۹۱). مناسب‌سازی محیط شهری برای نابینایان و کم‌بینایان. جامعه مهندسان شهرساز ایران و آیندگان.

1. Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.
2. Innes, J. E., & Booher, D. E. (2004). Reframing Public Participation: Strategies for the 21st Century. *Planning Theory & Practice*, 5(4), 419-436.
3. Forester, J. (1999). *The Deliberative Practitioner: Encouraging Participatory Planning Processes*. MIT Press.
4. Bryson, J. M., Quick, K. S., Slotterback, C. S., & Crosby, B. C. (2013). Designing Public Participation Processes. *Public Administration Review*, 73(1), 23-34.
5. Mossberger, K., Tolbert, C. J., & McNeal, R. S. (2008). *Digital Citizenship: The Internet, Society, and Participation*. MIT Press.
6. Wilcox, D. (1999). The guide to effective participation. Brighton: Delta Press.
7. Rashid, M. M., & Islam, R. (2023). Involvement of Women in Politics and Their Empowerment: A Sociological Study in Madaripur District, Bangladesh. *Advances in Applied Sociology*, 13(3), 219-240.
8. Siddall, Ruth, Julie Schroder, and Hamilton Laura. "Building Stones of Birmingham; Trail 1. The Town Hall to Cathedral Square." (2021).